

«ТРАВНЕВІ ЗУСТРІЧІ»

Софія Майданська

Умань — і куди не кинь оком — повсюди надщерблені «артефакти» доби розгорнутого соціалізму кінця 1950-х. Лише трьохсотлітні липи обабіч дороги, що стрімко провадить до воріт Софійського Вертограду, міцно вкорінені жиликами, що аж репнув ямковий асфальт, усе ще хочуть нагадати про кращі, закріплені Магдебурзьким правом, часи оповитого містикою міста, що просить під перо Бруно Шульца. Зарослий бур'янами сквер, де на сірому бетонному п'єдесталі — сіре погруддя забутого генерала Черняхівського. А через дорогу, на пустирищі, завітчаному густими заростями бородавника, — занедбана кам'яниця, чи скоріше палаццо привидів; із його виду навіть темні часи більшовицької босоти, яка все, чого не розуміла, руйнувала «до основанья», не змогли стерти шляхетні риси, означені архітектонікою модерну кінця XIX — початку XX ст. Сірий пил пролеткульту грубим шаром лягав не лише на руїни соборів і палаців, що їм «об'явили війну», але й на свідомість підпилого «совка», якому від з'їзду до з'їзду компартії на рівні «дзержинського» фанатизму нав'язували: «Хто не з нами — той проти нас». І не тільки в зонах ГУЛАГу носили брудно-сірі бушлати з нашивними номерами, але й усе «куфайчане» суспільство намагалося стати малішим, сірішим, німотнішим, і лише на жовтнево-травневих парадах наказовим порядком «народні маси» впадали в транс тривалих оплесків, що переходили у вічні овації. Відтепер національна історія, віра, старосвітські традиції, звичаї, строї в кращому разі ховалися на горищі, у ковану дідівську скриню, а в гіршому — пускалися на ганчір'я та для розпапу; боронь Боже сказати «Добрий вечір тобі, Пане Господарю!», відтепер зверталися лише так: «товарищ — ты», «жінщина — ты», «мужчина — ты», «мужик — ты». І з кожного плаката

дулом стирчав націлений тобі в спину вказівний зі словами «Даєшь...».

Окидаючи зором оцю тотальну занедбаність нашої душі і старої нашої дороги під трьохсотлітніми липами, приходиш до болючого усвідомлення: час розпаду сірого пилу, що в'ївся в наш мозок, може тривати навіть довше, аніж розпад чорнобильського радіоактивного осаду. І сьогодні не важить, де хто примножує свій прожитковий мінімум; байдуже, чи це *Maybach, Porsche Carrera, Versace*, а чи *Second hand*, бо побачивши і почувши мову олігархів, депутатів і бомжів, нараз приходиш до фатального висновку — всі вони нащадки тієї ж більшовицької босоти. Прикро усвідомлювати, але цим «сірим пилом» густо вкритий не лише схід і центр України, але й захід, наш славнозвісний «П'ємонт», у якому старі пані скаржаться на русифікацію, що почалася з московського мату в творах новітніх класиків літератури, бо «сірий пил», якщо його не витираєш, має здатність осісти надовго...

...Як та хмара, гайдамаки
Умань обступили
Опівночі; до схід сонця
Умань затопили...

Тепер мала нагоду побувати в Умані вдруге. Минулого разу невеликим гуртком вирушили на авті з єдиною метою — побачити нарешті рукотворний шедевр паркової архітектури, кинутий до ніг народженої в Елладі красуні. Ми були тривіальні туристи з тривіальним гідом, який поспіхом провадив нас, різношерстогаласливих, визначеними «теренкурами» туристичного маршруту. Дива Божих рук і рук людських мигтіли повз нас і ми ледве встигали розчепіренними очима і вухами хапатися стрімких берегів «поточку свідомості» нашого гіда.

Ні — з дивом треба зустрічатися сам на сам, а не в екзальтованому натовпі.

Тому коли мені зателефонувала моя давня приятелька Ніна Найдич і запросила поїхати з нею до Умані, де вже четвертий рік поспіль у дитячій школі мистецтв відбувався фестиваль фортепіанної музики «Травневі зустрічі», я недовго роздумуючи, погодилася. Зізнаюся, лише почувши магічне «Умань», вже уявила себе в романтичному розмаї Софіївки; після довгої зими нарешті випала нагода вирватися з непролазної бетонної сельви міста. Ніде правди діти, у цю травневу пору, в цю швидкоплинну мить весни, мені найбільше хотілося чути пташиний хор гаїв, а зовсім не академічну музику на холодній сцені містечкової концертної зали. І що нового я могла почути в стінах скромної районної школи, де, як і всюди в подібних закладах, колись гордовиті музи, що вели танок на Парнасі, забувши про золоту добу Перікла, сором'язливо ховають очі, збираючи останні окрушини, що їх зазвичай називають «фінансування за залишковим принципом». Ну чим тут могли мене здивувати, коли доля вже не раз дарувала можливість чути і спілкуватися з найкращими музикантами світу, коли мала щасливу нагоду вести музикознавчі дискурси з педагогами найвищого класу, зокрема з послідовниками Київської фортепіанної школи, біля джерел якої стояв сам маестро Нейгауз. Майже завжди розмова точилася наче кров з невиліковної трофічної рани, бо найбільше пекло нерозуміння чину і ролі національної культури нашим культ-безпросвітним урядом олігархів. І головна проблема — нездатність досягнути розумом одноденок вагу збереження професійних традицій і мистецьких шкіл, які формувалися десятиліттями, а часом і віками, щоб тепер, на свою ганьбу, ми дочекалися бачити, як у Незалежній і Соборній, на місці козацьких шкіл та колегій, злодіями в законі будуються захмарні борделі.

І все ж, наперекір усім негараздам, у перших рядах цих вчителів од Бога стоїть Ніна Митрофанівна Найдич, якій не раз вдавалося дивовижним чином прищепити до непоказної

дички, що росла собі, як сама хотіла, шляхетну природу музикантського родоводу, наділеного тонким відчуттям досконалої форми і глибокого змісту. Упродовж тридцяти років на власні очі бачила, як з-під її крила вилетіло на зоряний небосхил не одне покоління видатних музикантів, обдарованих високими титулами і світовою славою.

А тут, ну що я могла тут побачити, коли десь у кінці шкільного подвір'я як облуплений монумент вождя народів, як свідок розгорнутого соціалізму «на запасном пути» непорушно стояв традиційний нужник тридцятих — п'ятдесятих років...

Тут, у забутому амбітними державницькими проектами совковому загумінку, завжди новою може бути лише Весна, і вона вже переможно буяла на всіх фронтах...

Тому сховавши за серпанковим шаликом ледь помітну складку лагідно-усміхненого скепсису, я сіла в машину до молодих батьків, які везли своє дитя на Уманський фестиваль і зголосилися взяти мене із собою. Уже в дорозі дізналася, що тендітна юнка Ліза Симчук, студентка другого курсу Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, цього вечора має грати складну програму, де буде увесь набір класичної фортепіанної музики. Я подумала: дитина — колишня учениця Ніни Найдич, хоче перед академ-концертом, а чи іспитом, обіграти програму на сцені. Відчувала хвилювання дівчини, бо й сама не раз переходила через цю тривогу, коли десь під грудьми діймає стиснута пружина, що не дає ні їсти, ні пити.

Трохи більше ніж за дві години ми вже в'їжджали до виметеного, прибраного, як на Великдень, і на диво безгомінного двору музичної школи. Фортепіанних пасажів я не почула.

Згодом виявилось, що на другому поверсі в тиші переповненої зали Ніна Митрофанівна Найдич веде майстер-клас із ученицею 5 класу Уманської музичної школи Світланою Безязичною.

Не мала наміру порушувати благословенну тишу та увагу викладачів і дітей, що ловили

кожне слово авторитетного Маестро, лише кинула краєм ока в бік сцени і, на мій подив, побачила, що там, захопивши майже увесь простір, стоять два нові концертні роялі (як потім з'ясувала — марки «Естонія»). Це мене неабияк здивувало, бо за моїх часів навчання в подібній школі ми могли розраховувати лише на «чернігівські» піаніно і на скалічені кабінетні фортепіано, залишені у спадок від старенької Австрії.

Був другий день фестивалю «Травневі зустрічі». І нарешті мені поступово почала відкриватися мистецька платформа цього заходу.

Здавалося, після колонних залів концертної столиці, після численних аудиторій і класних кімнат консерваторії та музичної десятирічки ім. М. В. Лисенка, де промайнули найкращі роки молоді талановиті піаністки Ніни Найдич, вороття до провінційних заплужених вуличок злудно-шагального містечка не буде. Та раптом у грудях так невиліковно замлоїло ностальгійною тугою. І це не лише пам'ять про Уманську районну музичну школу, куди її малою привели батьки, а певно, щось інше, присутньо закорінене в глиб віків, про що попервах пані Найдич і не здогадувалася.

Вона була саме з того шляхетного старшинського роду, роду вольних козаків, які в XVI ст. ще учнями братських шкіл засвоїли істину, на яку настановляв їх А. Радивилівський: «Користь із красою, краса з користю нероздільні»¹.

Було колись — в Україні
Ревіли гармати;
Було колись — запорожці
Вміли панувати.
Панували, добували
І славу, і волю;
Минулося — осталися
Могили на полі...

Подиву гідний вік просвітництва і визвольних змагань, коли Україна, «добуваючи і славу, і волю», своїми кривавими загравами збудила Європу до романтичних візій Берліоза, Ліста, Байрона. Козацька Україна, Феніксом

виринаючи з вогню, попри все, сповідувала верховенство Краси.

Традиційно, ще від XIV ст. здобуваючи освіту за кордоном, переважно в Італії, Франції, Німеччині, Голландії, Австрії, козацькій старшині був притаманний добрий смак, і щедро фондуючи зведення соборів у своїх селах, вона вже не хотіла бачити скуті середньовіччям канони візантійської іконографії, але давала волю пензлям художників, які так само, як у музиці Бортнянський, Березовський, Ведель, вводили українську інтонаційну експресію кольору і форми в іконостаси Великих Сорочинець, Конотопа, Сміли, Сулимівки, Березни, села Межиріч. Силою віри у воскресіння вони могли рівнятися хіба що з динамікою «Вознесіння Марії» іспанця Ель Греко. Чого вартує лише фрагмент ікони із села Ситихів (XVII ст.): «Хористи», де хлопчики-дисканти в першому ряду поруч зі зрілими півчими натхненно співають, тримаючи в руках нотні тексти. Художник з такою зворушливою любов'ю малював цю композицію, що навіть через три століття ми можемо прочитати окремі ноти на нотеносці. Саме під враженням відвідин Умані син антиохійського патріарха Макарія, Павло Алепський, залишив у своїй хроніці запис: «Нас привели у величаву високу церкву з мідними куполами красивого зеленого кольору (колір патини). Її срібні лампади зі свічками численні. Над нарфексом² — гарна дзвіниця. У ньому є висока решітка, звернена до хоросу; за нею стоять півчі і співають по своїх нотних книгах із органом...». І це, до речі, було в православному храмі...

Дитина народжувалася, росла, сміялася і плакала, вбираючи красу природи рідного краю і рідного Собору. Росла під охороною Божої краси, щоб Любити. З малого твориться велике — із Соборів по українських селах, зведених княжою та гетьманською Україною, творилася Соборна Україна.

З малого твориться велике. Коли чотири роки тому зародилася ідея заснувати в Уманській музичній школі (тепер — Школа мистецтв) міжнародний фестиваль фортепіанної музики

«Травневі зустрічі», поза сумнівом, Ніна Найдич насамперед думала про вже створену нею філософію фортепіанної школи, яка увібрала в себе не лише вузькопрофесійні особливості фортепіанної виконавської культури, але й широкий спектр естетичного сприйняття світу через образотворче мистецтво, літературу, природу, а головне — мову, що закладена в кожен атом світобудови, яку творча особистість мусять почути. Результатом цієї роботи був уже вирощений нею «Сад божественних пісень» її учнів, якими вона пишалася, як мати, яка в неділю веде своїх красивих дітей до церкви, ловлячи на них захоплені і трохи заздрісні погляди краян, дітей, висока майстерність яких уже визнана суворими журі найавторитетніших міжнародних конкурсів. Вона покликала їх — і вони злетілися з усього світу в маленьку і світлу Альма-матер своєї вчительки.

Звісно, коли засновувався фестиваль, навряд чи Ніна Найдич думала про свого славного предка — охочекомонного полковника Ілю Федоровича Новицького, прибічника Івана Мазепи, не думала про розцвіченість епохи бароко, де спліталися, наче в поліфонії рослинної в'язі на мазепинських Златих Вратах, складне мереживо бахівських світлотіней «Бранденбургських концертів», поезія Івана Величковського, філософія Григорія Сковороди, де як початок і кінець, як А і Ω (Альфа і Омега), як головна Божа заповідь, була Любов.

Саме на засадах сквородинської філософії Любові, де об'єдналися високий професіоналізм, духовність і скромність, де «в малих речах можна побачити вічність», де «оте, чого прагнеш, завжди з тобою, завжди всередині тебе», навіть не усвідомлюючи глибини, закладеної в сакральну пам'ять, невелика група однодумців почала з повною віддачею фанатів обраної релігії втілювати її в життя.

Вони не покладали великих надій на підтримку свого мистецького задуму з боку облдержадміністрації та міського управління культури. Державні культуртрегери не розуміли, про які «закорінені у вічність» культурні програми може йти мова, коли їм самим ледь

вистачало на хліб насущний. А нашим ентузіастам, налаштованим на позитив, аж ніяк не хотілося витратити дорогоцінний час на «лікбез» у стінах «управління культури»; Сороса на той час, на жаль, поблизу не виявилася...

І знову стала в нагоді пам'ять народних традицій, пам'ять про культурну толоку. Головне — вони не повинні були нічого один одному пояснювати, розуміли з одного помаху, як розуміє кантора капела, з блиском виконуючи багатоголосся партесних концертів.

«Травневі зустрічі» скинули з їхніх похилених плечей тягар «застійних» років, і всі як один, з потугою молодого завзяття ставали вісімнадцятилітніми.

Першою з беззастережною вірою в реалізацію задуму прийшла на допомогу Єлизавета Іммас — піаністка, педагог і концертмейстер Музичного училища та Уманської школи мистецтв, з якою ще ученицями входили у світ темперованого клавіру і через вишукані у своїй простоті канони, інвенції, сонатини вперше торкнулися контрапункту та сонатної форми музичної світобудови. Пані Є. Іммас фактично стала менеджером на добровільних засадах. Тут усі вони були самовідданими волонтерами на культурному фронті, де головною метою була воля до творчості.

Молода директор музичної школи Вікторія Лисогор самим своїм іменем засвідчила беззастережну перемогу задуманого проекту і захопила амбітними планами увесь викладацький склад, а ті залучили до справи учнів, які вже запрягли до роботи своїх батьків. Батьки ж, не роздумуючи ні миті, підставили і своє плече, бо, звісно, устами їхніх неповторних дітей говорить істина.

Усе — від афіш, програм, запрошень, абонементів до влаштування побуту і культурної програми для гостей фестивалю — було зроблено власними силами, за свої скромні кошти і з великою любов'ю.

Ця любов несподівано відкрила приховані таланти, які в повсякденному житті, здавалося б, ніхто й не помічав: викладачка Музичного училища по класу фортепіано Наталія Ште-

фуца виявилася глибоким знавцем історії дендропарку «Софіївка» і викликала захоплення гостей фестивалю своїми оповідями, коли провадила їх утаємниченими стежками рукотворного парадизу.

Подружжя Лариси та Віктора Кислюків, зі світу київської академічної науки (які працюють: вона — в Інституті української мови НАН України, а він — в Інституті фізики напівпровідників НАН України), керуючись Любов'ю до зрілого професіоналізму юних «Магістрів гри», взяли на себе неабияку відповідальність — довозили на «Травневі зустрічі» цих виняткових дітей з Києва до Умані й назад.

Три травневі дні наче у відшліфованому багатогранному кристалі відбили досконалість і гіпнотичний чар чистого потоку музики. Програму виступів пані Найдич вибудувала таким чином, що кожен присутній на той час у залі міг почути і побачити, мов у прискореному кадрі, як із пуп'янків розвивається розкішне суцвіття.

Першого дня, у п'ятницю 15 травня, невелика зала Уманської музичної школи на кілька годин стала робітнею славнозвісної Київської музичної школи ім. М. Лисенка, де кожен Божий день працює зі своїми вихованцями Ніна Митрофанівна. Тут, крім лекцій, що стосувалися секретів виконавської майстерності на перших етапах навчання, які прочитали Н. Найдич та народна артистка України Н. Середенко, присвятивши свою розвідку «Маленьким прелюдіям» Й. С. Баха, присутні стали очевидцями метаморфози, коли малі бешкетники, забувши про скайборди, починають зосереджувати свою увагу на художньо-інтонаційних образах і смислах музичної мови. Бо ж казав колись Ф. Ніцше: «Чим більше ти музикант, тим більше ти філософ». І довели цю аксіому три мушкетери — вихованці Н. Найдич: учень 4 класу Мирослав Михайленко, учень 7 класу Олексій Васько та учень 5 класу Олександр Люцко.

Та вже з виступу студентки II курсу Київської музичної академії ім. П. І. Чайковського Лізи Симчук (клас викладачів Н. Найдич та професора А. Кащенко) усі

присутні в залі почали поступово вникати в сутність «аскетичного ордену інтелектуалів, які займаються освітою і вихованням молоді, а також грають у специфічну гру, названу Грою в бісер. <...> Коли на землі мир, коли всі речі перебувають у стані спокою і все у своїх перетвореннях наслідує Найвище начало, тоді музика може бути викінченою. Коли прагнення і пристрасті не звертають на хибний шлях, тоді музика стає досконалою. Досконало музика має свій ґрунт. Вона повстає з рівноваги. Рівновага виникає зі справедливості, а справедливість — із сенсу всесвіту. Тому про музику можна говорити тільки з людиною, яка збагнула сенс всесвіту.

Музика тримається на гармонії неба й землі, на відповідності темного й світлого»³.

Ні, це не було змагання «А хто кращий?», це був своєрідний Парад молодих планет, які щойно відірвалися від свого Світила і, обертаючись довкола нього своєю орбітою, творять неповторну мистецьку Галактику.

І не має значення, що до фортепіано підійшла зовсім юна, тендітна дівчинка Ліза Симчук, її планета не була планетою «Маленького принца» з єдиною примхливою трояндою, вона почала свій музичний дискурс, зігравши Прелюдію та фугу c-moll Д. Шостаковича, силою інтуїтивної, підсвідомої пам'яті намагаючись збагнути незглибимий, просвітлений біль композитора початку 1950-х, коли Командор — батько народів, охоплений параноїдальною агонією, ще цілився в кожну потилицю... І результатом сталінського експерименту з репресіями, голодними «п'ятьма колосками», переможними війнами, з'їздами, п'ятирічками і апофеозом Чорнобиля, як видих втомленого Сизіфа на вершині гори, звучить музика В. Сільвестрова — відсторонена, відсутня, саркастична усмішка постмодерну в П'яти п'єсах «Кич-Музики». А потім, наче перед порогом осяяної зали струсивши з пліч сибірські сніги і пилюку «ямкових доріг», юна піаністка веде нас до Ф. Шуберта (Соната c-moll) і Ф. Шопена (Концерт № 2 для фортепіано з оркестром), щоб утвердити тонкою, але міц-

ною рукою, що Божий світ створений за законами музики.

Покоління, народжене в постчорнобильську добу, всупереч сподіванням adeptів «руско-совецького мира», що «мирним атомом» спробували остаточно спопелити оте, «що знову оживає і сміється знову», стожильним зелом іще буйніше проросло на попелищі. Як і в себе, в «исконно лапотной глубинке», вони намагалися привити Україні «невиліковну маргінальність», однак надто глибоко залягають архетипні джерела нашої нації з весільними князями та боярами, з тим «Добрий вечір тобі, Пане Господарю», і з вічним Родом, що «пише листи розмаїті, пише, розсилає, все на тую Україну, де родину має...», із «тихими водами, ясними зорями, краєм веселим, миром хрещеним!», із дівчиною, що «на виргани грає, краще співає», бо «слава не вмере, не поляже, поміж козаками, поміж рицарями, поміж добримися молодцями».

І слухаючи аспіранта Київської музичної академії ім. П. І. Чайковського Павла Лисого (клас викладача професора А. Кащенко), мимоволі згадався саме ті талановиті діти нашої «сільської глибинки», того «краю веселого», які, закінчивши кращі університети тодішньої Європи, як Скворода, поверталися в рідні села навчати дітей філософії, латини, риторики та особливо — «Граматики мусікійської», бо за тією граматиною творилися партесні хори Життя.

Павло Лисий — юнак із села Дзензелівка Маньківського району, що на Черкащині, ще під час навчання в районній музичній школі здобув 3 місце на II дитячому музичному конкурсі пам'яті П. І. Чайковського, що проходив у місті Кам'янці. Перемога на конкурсі дала хлопчикові можливість продовжити навчання в Київській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті ім. М. В. Лисенка. Саме тут він потрапив у клас до Н. Найдич, і вже у квітні 2008 року здобув 3 місце на IX Всеукраїнському конкурсі-фестивалі «Нейгаузівські музичні зустрічі». У 2011 році студент Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Павло Лисий здобув I пре-

мію на Міжнародному конкурсі молодих виконавців «Мистецтво XXI століття» в місті Борзелі, а в 2013 році став лауреатом I премії I Міжнародного конкурсу піаністів *Villedes Cagny* у Франції. У цей час він поєднує навчання з активною концертною діяльністю.

Твори, які виконував цього вечора Павло Лисий, прозвучали візитівкою «Травневих зустрічей»: сповнені тепла і світла «Пори року» П. Чайковського і Варіації С. Рахманінова на тему Ф. Шопена, де крізь густу, насичену рахманіновську фактуру проростала шопенівська «Софіївка» з базальтом закам'янілого болю і діонісійським шалом незнищенної весни.

Та що цікаво — той архетип національного характеру, властивий наставниці юного музиканта Н. Найдич, проявив себе вже на другому курсі Музичної академії, коли Павло разом зі скрипалем Орестом Смовжем започаткували фестиваль класичної камерної музики в с. Дзензелівка. Чи це не відгомін золотої барокової доби, коли рівень професіоналізму цехових музикантів оцінювався насамперед першою особою держави — самим гетьманом. Як писав у той час Климентій Зиновієв:

Веселое ремесло музицтво, повідають,
же іграми своїми смутних пудвеселяють,
А веселії паче веселими бивають
когда музики в скрипку і в цимбали іграють. <...>
Поневаж, як інії ремісники цех мають,
так і оні, спасет їх Бог, в цеху заставають, <...>
і хліба даремного нігди не уживають,
тільки його всякі през працю заробляють...

Тоді інтелектуальний рівень суспільства, і передусім козацької аристократії, визначався рівнем розуміння високих мистецтв, а тепер інтелект перших осіб держави визначається кількістю забитих голів на футбольному полі.

Фестиваль класичної камерної музики в селі Дзензелівка вже заявив про себе як явище в сучасній музичній культурі. З України та з-за її меж у селі на Черкащині, як на своєрідний музичний пленер, збираються молоді музиканти, кращі з кращих майстрів ансамблевої гри. Про високий рівень виконавської

майстерності учасників Дзензелівського фестивалю свідчать два камерні ансамблі, що приголомшили присутніх на уманських «Травневих зустрічах»: Денис Яворський (фортепіано) і Роман Холматов (скрипка), які виконали сонату № 1 С. Прокоф'єва і сонату № 3 Й. Брамса, та Дмитро Чоні (фортепіано) і Орест Смовж (скрипка), які зіграли Марш та Колискову Б. Бріттена і сонату № 1 a-moll Р. Шумана. Широ зізнаюся — давно, з часів метра ансамблевої гри Д. Ойстраха, не доводилося чути такого бездоганного виконання. Досконала техніка, чистота інтонації, багата, виразова звукова палітра сприймалися органічно, як дані самою природою крила для польоту в часі і просторі музичних форм, стилів, дані для відтворення, інтерпретації глибинних змістів епохи, у якій творив композитор. Гра музикантів створювала ілюзію єдиного ества, єдиного дихання, єдиного серцебиття.

Цього вечора відкриттям для поціновувачів фортепіанного мистецтва став виступ самотнього музиканта з Китаю — піаніста Ван Мяо, випускника Київського інституту музики ім. Р. М. Глієра (клас викладача А. Ляховича). Невгамовний темперамент музиканта ледь не чвалом нісся в сонатах Es-dur № 18 Л. Бетховена та h-moll Ф. Ліста. Той нестримний галоп несподівано скінчився дивовижною фортепіанною п'єсою сучасного китайського композитора, де традиційна хитка пентатоніка була наповнена струменим світлом імпресії і цей невеликий твір був як подих розквітаючого лотоса.

Ван Мяо не вперше в Україні: на початку входження у світ великої музики він також був учнем Н. Найдич. Повернувшись на батьківщину, у країну Даоїзму, лотосів та хризантем, він працював учителем у музичній школі. Та в думках Україна ні на мить його не відпускала...

Заключний день весняного фестивалю дивним чином підводив кожного до стану катарсису, бо тільки висока музика стає резонатором людської душі як однієї з найчутливіших мембран світобудови. Опинившись у позачасовому просторі гармонії сфер, втрачаєш відчуття матеріального і ніби позбавляєшся ті-

лесної оболонки; залишається лише пульсація музичної мови — змінні, плинні, минулі стани твоєї природи, часом податливі і вразливі до краплі роси чи сльози, чи подиху моря, а часом стійкі і відпорні до ударів долі та світових катаклізмів.

Т. Шевченко писав:

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує!.. Знать, од Бога
І голос той, і ті слова...

«І та музична мова...» — додав би він після революційного виступу Ф. Ліста, якого чув у Петербурзі.

Та на противагу судженням Т. Шевченка про гру Ф. Ліста: «Ліст проти Серве⁴ фанфарон, механік, ремісник перед художником, більш нічого!», гра наших піаністів була позначена невластивою молодим людям просвітленою глибиною думки. Незважаючи на юний вік, кожен з них уже став особистістю. Як гресмейстера перед вирішальною партією, їх вирізняло вміння зосередитися на головному — на проникненні в сутність вічного, яке без творчого генія не існує, і ця зосередженість передавалася цілій залі. Здавалося, десь там у глибині кожного юного ества причаїлися старі Сократ чи Сковорода.

Таким, звільненим від ретязів суєтного світу, чистим у своїй мудрій простоті, було одкровення Дмитра Чоні, студента IV курсу Київської музичної академії ім. П. І. Чайковського (клас професора Ю. Кота), і ця природа швидкоплинності первозданного життя відкрилася вже з перших тактів сонати E-dur Д. Скарлатті. У його виразному туше — то просвітленому, то експресивному — бринів кожен обертон. Виконуючи масштабні твори В. Сільвестрова, О. Скрябіна, Ф. Ліста, як зрілий художник з набутим життєвим досвідом, він створював образи космогонічно мінливого у своїй сталості світу людини.

Молодий музикант уже став лауреатом і переможцем багатьох міжнародних конкур-

сів, серед яких: I премія на IV Міжнародному фестивалі молодих піаністів (Глубчице, Польща, 2003); II премія на V Міжнародному конкурсі молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця у групі «Горовиць-Дебют» (Київ, Україна, 2002); I премія на VII Міжнародному конкурсі піаністів ім. А. Караманова (Сімферополь, АР Крим, 2009); Гран-прі та Приз глядацьких симпатій на I Міжнародному конкурсі піаністів *Villedes Gagny* (Париж, Франція, 2013). І на цій відповідальній сцені Життя він нагадує юного аскета — «послушника» суворого ордену «Золотого Перетину», до якого всі прагнуть, та вступити вдається лише обраним.

Те саме можна було сказати про лауреата всеукраїнських і міжнародних конкурсів, аспіранта Київської музичної академії ім. П. І. Чайковського Дениса Яворського, який не раз виступав на концертних сценах України, Польщі, Чехії, Німеччини, Франції, Китаю. Сьогодні він вийшов із сольною програмою на малу сцену музичної школи і виконанням Транскрипції з опери Р. Вагнера «Рієнці», «Етюдів-картин» С. Рахманінова та «Чотирьох трансцендентних етюдів» Ф. Ліста легко розсунув стіни старої провінційної школи і магією гри змусив повірити в одвічне прагнення митця переступити межі можливого в намаганні досягнути трансцендентного абсолюту. І коли ми слухаємо збурений кривавим романтизмом «Весни народів» етюд № 4 (d-moll) «Мазепа», то прочитаємо абсолют категоричного імперативу нашої незнищеної національної сили. Не треба Нострадамуса — слід лише навчитися чути музичні тексти, музичну мову композиторів-геніїв людства і нам відкриється генетичний код нашого призначення.

І здається втіленням того призначення — як материнського начала нашої землі, начала всього суцього, до якого так палко молився Поет словами:

Земле, моя всеплодющая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині,
Краплю, щоб в бою сильніше стояти,
Дай і мені!

Дай теплоти, що розширює груди,
Чистить чуття і відновлює кров,
Що до людей безграничну будить
Чисту любов!

Дай і огню, щоб ним слово налити,
Душі стрясать громовую дай власть,
Правді служити, неправду палити
Вічну дай страсть!..

Утіленням тієї вольової основи, «що до людей безграничну будить чисту любов!», постала перед нами молода піаністка Анна Улаєва. Така собі Жанна д-Арк родом з Вільшанки на полі бою Великої Музики. Як тепер кажуть, дитина «з глибинки», але смію запевнити — в Україні ніколи не було «глибинки» в значенні імперської «лапотной России». Глибина була лише в українських піснях і думках. Ледей не кожен хутір мав свій герб і прапор. Здобулося на такі почесті та привілеї й село Вільшанка (тепер Кіровоградської області): прапор смугасто-веселковий — зелено-жовто-блакитно-біло-червоний, а в осерді герба — неприступна оборонна фортеця, бо село засноване в середині XVIII ст., коли тут оселилося кілька родин запорозьких козаків, а вже в 1754–1759 й 1761–1764 роках Вільшанка входила до складу Новослобідського козацького полку.

А дівчинка з овіяного славою села, зачарована музикою, пішла своєю дорогою, взявши єдину високоточну зброю — неймовірну волю до Творчості, що відкрилася їй з п'яти років, коли почала навчатися одночасно гри на скрипці та фортепіано. Уже в 11 років Анна вступила до КССМШ-інтернату ім. М. В. Лисенка, до класу Ніни Найдич, щоб одразу після закінчення школи продовжити навчання в Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського, у класі професора Ю. Кота. Закінчивши її з відзнакою, Анна Улаєва не покладаючи рук продовжує студії, ставши студенткою Університету музики та образотворчого мистецтва (*Universität für Musik und darstellende Kunst Graz*) в Граці (Австрія). Про успіхи юної піаністки свідчать перемоги на міжнародних конкурсах, серед

яких: Конкурс пам'яті В. Горовіца (Україна, 2010, VI премія), *Giuliano Pecar* (Італія, 2010, III премія), *Val Tidone* (Італія, 2010, III премія), *Martha Debelli Wettbewerb* (Австрія, 2009, 2011, I премія), *Jeune Talents* (Франція, 2011, I премія), *Josef Dichler Klavierwettbewerb* (Австрія, Відень, 2011, I премія), *Blüthner Golden Tone Award* (Австрія, Відень, 2013, I премія).

У 2001 році Анна Улаєва як солістка дебютує в Києві з Оркестром Національної філармонії України і надалі регулярно грає з оркестрами Австрії, Німеччини, України, серед яких — камерний оркестр баварського радіо (*Kammerorchester des Bayerischen Rundfunks*), Національний симфонічний оркестр України.

Водночас відбуваються сольні та камерні концерти на фестивалях: «Гоголь-фест» (Київ), *Mozartiade*, *Musikstage Waging am See*, *Inselkonzerte auf Herrenchiemsee* (Німеччина), *Next Generation* (Швейцарія). Анна Улаєва виступає як солістка, а також у складі камерних ансамблів у провідних концертних залах України, Сербії, Польщі, Німеччини, Швейцарії, Ліхтенштейну, Франції, Іспанії, Австрії, Португалії, Японії.

А в ці травневі дні в статусі викладача Університету мистецтв у Граці Анна Улаєва поспішила до Умані, щоб не позбавити себе можливості бути в обраному колі «Магістрів музики». Дух, що панував тут упродовж трьох днів, немовби переносив нас у Касталію, у містечко Вальдцель, яке існувало тільки в уяві Германа Гессе, а тепер постало в реальному часі і було, «так би мовити, офіційною столицею Гри... До речі, вальдцельська школа була найменша з усіх касталійських шкіл, у ній рідко навчалось разом більше як шістьдесят учнів, і, звичайно, ця обставина також надавала їй якогось особливого, аристократичного відтінку. Здавалося, що вона стоїть вище за всі інші школи, що це ніби еліта серед еліти...».

І вже не важило, що там, за брамою школи, запліюжена, законсервована ретроспектива совкової байдужості — тут відбувалися не змагання, а дискурси виконавських інтерпре-

тацій, сформованої не за одне століття філософії фортепіанної культури.

Як молода професор Університету музики в австрійському місті Граці, при повній залі учнів та викладачів, Анна Улаєва вже зранку провела майстер-клас на тему «Робота з великою формою», щоб увечері продовжити свій дискурс, розгорнувши тему з фрагментарних прикладів та яскравих цитат до повнокровного концертного виконання програмних творів Й. Гайдна (Соната c-moll), Ф. Шопена (Скерцо № 2, Ноктюрн cis-moll), С. Прокоф'єва («Сарказми»), Ф. Ліста (Сонет Петрарки № 104), П. Чайковського — М. Плетньова (Сюїта з балету «Лускунчик»).

Думки Ганса-Георга Гадамера «Про читання і перекладання» (1989) напрочуд влучно характеризують роль перекладача, його священну місію — донесення істинного тексту автора до реципієнта. Ця місія в повній мірі покладена також на музиканта — інтерпретатора музичних текстів: «...це перетворення непорушних знаків на стрімкий потік думок і образів — це фактично інтерпретація через використання тону й темпу мовлення та артикуляції звуку. Це все зосереджене у “внутрішньому голосі” й зорієнтоване на “внутрішнє вухо” (слухача). <...> Звукові образи різних мов, що перекладу не підлягають, світяться, мов сузір'я, що роз'єднані світловими роками. Проте читач (слухач) “свій” текст розуміє». Музикант-виконавець стає більш ніж інтерпретатором, він деякою мірою стає співавтором, він мусить прочитувати текст «між рядками», і суворо дотримуючись канонів класичних музичних форм і конотації музичного авангарду, пропускає ці тексти через власні кровоносні судини, через шалений струмінь свого часу, що відлунує в прискореному, чи уповільненому битті серця «співавтора», який вселяє у твір Вічне Життя.

І цими рисами жертвовного донора, що наповнює твори композиторів живою кров'ю своєї любові, своєї віри, свого життя, відзначалося виконання Анни Улаєвої і решти визначних та визначальних у сфері виконавської діяльності

«Магістрів музики» на чолі з їхнім «Верховним Суддею», Маестро Ніною Найдич.

Три дні «Травневих зустрічей» добігали кінця і на щемливому *addolcendo* спадали вечірні години. Прощаючись, тихо зойкнула за мною брама. У скронях ще догравали своє прокоф'євські «Сарказми», а назустріч йшла з лекцій безжурна студентська весна, йшла з Музичного училища імені Порфирія Демуцького, з Національного університету садівництва, з Державного педагогічного університету імені Павла Тичини, з Уманського

підрозділу Європейського університету, з Кооперативного економічно-правового коледжу. Весна сміялася, перегукувалася, гомоніла українською, і мова її була чиста, свіжа, як соковите травневе листя. Гомоніла молода Україна, а попереду зі своїми «Сонячними кларнетами», співаючи, крокував кучерявий поет:

Молодий я, молодий,
Повний сили та одваги,
Гей, життя, виходь на бій —
Пожартуєм для розваги!
(П. Тичина).

¹ Антоній Радивилівський (? – † 10 (20) грудня 1688, Київ) – український православний церковний діяч і письменник.

² Нарфекс – притвор.

³ Герман Гессе «Гра в бісер».

⁴ Франсуа Серве – бельгійський віртуоз (1807–1866).